

A fordítási hiba mint „nem funkcionális fordítás” definiálható. Nord leírja a fordítási hibák funkcionális kategóriáit, s hierarchikus rendbe állítja őket, szintén „felülről lefelé” haladva: A pragmatikai hiba a legnagyobb, ezt követik a kulturális, majd a nyelvi hibák. Az adott hiba súlyossága attól függ, milyen hatással van a célnyelvi szöveg funkciójára.

Az 5. fejezet a szépirodalmi szövegek fordításáról szól. (Ezen a ponton éri a legtöbb bírálat a funkcionista elméletet.) A műfordítás műalkotás, kreatív manipuláció, mely során a forrásnyelvi szöveg analógját hozzuk létre. Elvárható, hogy reprodukálja a forrásszöveg szerkezetét, informálja a célnyelvi olvasót az eredeti szöveg műfajáról, művészi értékéről és nyelvi szépségeiről, gazdagítva ezzel a célnyelvet. Funkcionista szerint az ebben rejlő ellentmondásokat a fordítástípus (dokumentumszerű vagy instrumentális) megválasztásával oldhatjuk fel.

A 6. fejezet a tolmácsolás fordítóképzésben betöltött szerepével, a konferencia-tolmácsolással és az angol mint lingua franca kultúrspecifikus jegyeivel foglalkozik.

A 7. fejezetben Nord elemző választ ad a funkcionista nézetek bírálataira (pl. Newmark, Pym, Koller meglátásai), majd a 8. fejezetben saját elmélete, a „funkció és lojalitás elmélete” segítségével igyekszik etikailag és elméletileg elfogadhatóbbá tenni a funkcionista megközelítést. A 9. fejezetből megismerhetjük a mai funkcionista kutatókat és kutatásokat.

A magyarországi fordítóképzés számára igen hasznos didaktikai üzenetet tartalmaz a könyv. Segítségével további lépéseket tehetünk a funkcionális, pragmatikus szövegelemzés és fordítás útján, s újragondolhatjuk a fordítások értékelésének szempontjait is.

Dróth Júlia

Molnár Judit–Szinna Undine

4 Länder 1 Sprache

Animus kiadó, Budapest, 1997

Karácsony előtti könyvesbolti portyázásaim során egy szemre igen tetszetős kiadványra bukkantam: a címben szereplő mű hangkasszettával kiegészített országismereti olvasmánygyűjteményének csomagolása vásárlásra csábított, országismeretet oktatóként hosszas latolgatás nélkül kifizettem tehát a középbersos árat. Otthon kibontva a dobozkat, szokásomhoz híven átolvastam az előszót, a tartalomjegyzéket, és átfuttattam agyamon vásárlásom motívumait.

Vásárlásom egyik oka a könyvnek és a kazettának vonzó külseje volt, a másik a címválasztás, amely – végre – egy olyan Magyarországon kiadott gyűjteményt ígért, amely nemcsak Németországgal foglalkozik (ez a várakozásom teljesült is, ha csupán a négy ország előfordulásának tényére korlátozzuk), a harmadik ok a frissesség (a kiadvány 1997-ben jelent meg), amiből arra véltem következtethetni, hogy a szerzők legalább aktuális, problémaorientált szövegeket választottak, a negyedik oka pedig a szerzőpáros volt; egy magyar és egy anyanyelvi szerző együttműködése tenné lehetővé (vö. pl. Medgyes Péter: *A nyelvtanár* című munkájával) a (természetesen sok szempontból heterogén) nyelv- és kulturális közösség szokásaira, mindennapjaira, ünnepeire stb. vonatkozó országismereti tudnivalók elsajátítását legjobban segítő tan- és kiegészítő anyagok megalkotását. A kiadvánnyal való közelebbi megismerkedés eredményeként azonban akkorának bizonyult a kulcsin és a belbecs közötti diszcrepancia, hogy az elmarasztaló bírálatok írásától való húzódozástomat legyőzve nekifogtam a gyűjtemény elemző mérlegre-tételének.

Az előszóban a szerzők az általuk prezentált anyag *autenticitására* helyezik a legfőbb hangsúlyt, kiemelve, hogy a szövegeket a kazettán *német anyanyelvűektől* hallhatjuk, másrészt a könyv és a kazetta több

mint negyven *eredeti* szöveget tartalmaz. Nos, a szövegeket valóban német anyanyelvűek olvasták rá a kazettára, élettelenül, pedánsan és olyan irodalmi kiejtéssel, ahogyan a rádión és a televízió kivül csak a 70-es évekbeli nyelvkönyvekhez tartozó kazettákon hallható a német nyelv. Ez (a fonetikai, kiejtésbeli „Gleichschaltung”) nemcsak sajnálatos, de eléggé érthetetlen is, hiszen Magyarországon jó néhány osztrák és svájci lektor, üzletember él, akik között bizonyára akadtak volna a szövegek felolvasására vállalkozók, a nyelvtanulók pedig ennek köszönhetően megismerkedhettek volna az adott régió nyelvi sajátosságaival, mint például a svájci irodalmi némettel (Schweizer Hochdeutsch). Még színesebb, érdekesebb (és hitelesebb!) lenne az auditív közvetítés, ha a felolvasók a bemutatott tájegység, nevezetesség (pl. *Salzburger Festspiele, Karneval im Rheinland, die Kuhkämpfe im Wallis*) anyanyelvi beszélői lennének. Az eredetiként „reklámozott” szövegeknél pedig rendre hiányzik a forrásmegjelölés, ami annál is inkább szöveget üthet az ember fejében, mert időnként az volt az érzésem, hogy turistáknak készült prospektusok leegyszerűsített szövegeit olvasom.

A könyv és a kazetta 17 Németországról szóló, 12–12 osztrák, illetve svájci és 3 lichtensteini vonatkozású szöveget tartalmaz. A legrövidebb szöveg 11 soros (1 sor 42 leütés): *Vaduz schafft die Todesstrafe ab* (Vaduzban eltörlik a halálbüntetést), a három leghosszabb szöveg 28-28 soros, kettő közülük helyi ételspecialitásokat mutat be, mint a német stollni és svájci fondü, a harmadik pedig az osztrák havasi állattartásról szól. A könyvben a szövegek a bal lapon (a verzón) olvashatók, mellettük, a rektón a szerzők által ismeretlennek vélt szavak szerepelnek szövegbeli előfordulásuk sorrendjében (összesen 339 szó) pontos szótári alakkal és magyar megfelelőjükkel. (Némiképp zavaró – bár inkább a szépérzékét bántja –, hogy a szószedetek első német szavát – a továbbiaktól eltérően – több esetben nem kövéren szedték.) A szemelvé-

nyeknek a mai német nyelvre jellemző volta iránt valamelyes kételyeket támaszthat az is, hogy sem a szövegekben, sem a hozzájuk lajstromba szedett szavak között nem találunk egyetlen (a mai német nyelvre oly jellemző) angoltól átvett szót sem; egyedül a *Népviselet és divat* című szövegben fedezhetjük fel a franciából átvett „Accessoire” (*ruhakellékként* fordított) szót, amelynek fonetikus átírásáról a szerzők sajnos megfélekedtek. A legdurvább hibát a szómagyarázatoknál az *Ein sorbisches Haus zieht um* című szöveg szószedetében találtam, ahol a szerzők „sorbisch” szó jelentését ‘szerb’-ként adták meg, zárójelben hozzátéve, hogy a szorbok: szláv kisebbség. (Mármost a volt NDK területén, Bautzen, illetve Cottbus környékén élő, mintegy 50 ezer fős nyugati szláv népcsoport, a szorbok – német nevükön vendek – valóban „szerb”-eknek nevezik magukat, anélkül azonban, hogy azonosítanák magukat, illetve azonosíthatók lennének a délszláv szerb néppel. Arról már nem is szólva, hogy mit tartunk egy olyan információról, amely valamely nemzeti kisebbségről beszél anélkül, hogy elárulná, mely állam mely területén alkot nemzeti kisebbséget az adott etnikum.) Talán nem túlzott elvárás egy országismereti jellegű kiadvánnyal szemben, hogy magyarázatai valóban tájékoztatóak és lehetőleg pontosak legyenek.

Ami a szövegek tartalmi megoszlását illeti, 10 szöveg szól valamilyen hagyományról (pl. a müncheni Oktoberfest-ről); 11 valamilyen nevezetességről (pl. a schönbrunni állatkertről); 5 szöveg földrajzi jellegű (pl. a főnt bemutató); 3 szöveg foglalkozik a gazdasággal (pl. a svájci óraipar felvirágzásával); 11 a mai életmód jellemzőivel (pl. a svájciak féláron való utazásával) és 5 a környezetvédelemmel (pl. egy környezetbarát „(fel)olvasztószer”-rel). Az egyes ország-fejezeteket alkotó szövegek között az adott országon kívül semmiféle kapcsolat nincs, 8 szövegben találni valamilyen megvitatható problémát, az összes többi leíró jellegű, és tartalmuk hozzávetőleg

85%-ban ismert a nyelvtanulók számára, hiszen valószínűleg nem üvegbúra alatt élnek, és részint földrajzórán megtanulták, részint a tömegtájékoztató eszközökből tudják, mi az a fön, mik az alpesi állattartás jellemzői és mi a Vörös Kereszt.

Összességében jó lelkiismerettel csak azt javasolhatom a kollégáknak, hogy a kiadvány megvásárlása helyett fordítsák hasznosabb célra az árát kitevő összeget.

Majorosi Anna

Antal Mária

Auf die Plätze, fertig, hör!!

Hallás utáni értést gyakoroltató feladatok

Nemzeti Tankönyvkiadó, 1998

Antal Mária, több sikeres német tananyag szerzője most a fenti címen haladó német nyelvtanulók számára 90 perces kazettát jelentetett meg, a hozzátartozó feladatsorral együtt. A gyakorlatrendszer több szempontból hézagpótló, ezért megérdemli mind a nyelvet tanulók, mind pedig a német nyelvtanárok megkülönböztetett figyelmét.

A kazettáról *40 hosszabb lélegzetű*, a mindennapi élet legkülönbözőbb területeihez kapcsolódó szöveg, többek között munkavállalás, sport, környezetvédelem, egészségvédelem, művészetek, női egyenjogúság, elektronikus médiák, közlekedés, családi és nevelési problémák, vendéglátás, motorizáció, kuriózumok a világ távolabbi részeiről, tanulás, nyelvtanulás, valamint – közvetve szintén a felsorolt témakörökhöz köthetően – *20 rövidhír* hallgatható meg.

Az egymással tartalmilag össze nem függő szövegek oktatási célokra optimális időtartamúak, és a szerző által megcélzott korosztály, a fiatal felnőttek, illetve a már nem egészen fiatalok számára a nyelvtanulástól függetlenül is új, másutt esetleg még nem hallott információkat nyújthatnak.

A megértés ellenőrzését, de ezen túlmutatóan a nyelvtudás fejlesztését is a kazettához mellékelte feladatok szolgálják.

A legtöbb feladat, illetve feladatsor magyarul vizsgálja a szöveg megértését, igazhamis állítások, feleletválasztós tesztek, nyitott kérdések megválaszolása, illetve a szövegek tartalmának különböző szempontok alapján elvárt interpretációja, alkalmankénti pontosítása, valamint rajzok és képregények segítségével.

A gyakorlatrendszer tanári vezetéssel természetesen többet nyújt, de egyéni tanulásra is alkalmas. Ezt segíti a szövegek írásos megadása és a feladatok egy részénél a megoldási javaslatokat tartalmazó „kulcs” is. (A feladatok másik részénél a „műfaj” sajátosságaiból adódóan nincs mód egyetlen, kizárólagosan jó megoldás megadására. Itt jut a tanári irányítás fontosabb szerephez.)

Antal Mária gyakorlatrendszerének nem csupán az az érdeme, hogy gazdagítja a hallás utáni értést gyakoroltató német tananyagok meglehetősen szűk választékát, bár a kiadást már ez a tény önmagában is indokoltá tehetné.

Ezen túlmenően két fontos szempontból is úttörő jelentőségű. Minden más, elsősorban a német nyelvű országokban megjelent, de Magyarországon is széles körben használt anyaggal összehasonlítva, kiemelkedő helyet biztosít számára a *tudatosan vállalt magyar-német kontrasztivitás*, az ebből adódó kétnyelvűség, és a törekvés a fordítási készségek fejlesztésére.

Ez a körülmény a nyelvet tanuló számára sem közömbös, hiszen elősegítheti mindenfajta kétnyelvű nyelvvizsga sikeres letételét.

A másik fontos momentum a szakirodalomban sokközpontúnak (pluricentrikusnak) mondott megközelítés. Ezen megközelítés értelmében, de persze a valóságban sem létezik ugyanis egyetlen, kizárólagosan elterjedt vagy elfogadott német nyelvi norma, sem a hangalak, sem a szókiñcs, de még a grammatika tekintetében sem.